

A historical map of the Parainen-Korpoo region in Finland, showing waterways, islands, and settlements. The map is overlaid with a grid and various colored lines (red, blue, green) representing archaeological data. The text is centered on the map.

PINTA FILMI

PARAINEN - KORPPOO VOIMALINJAHANKE

Arkeologinen vedenalaisinventointi

Vesilahdella 1.6.2015

Eveliina Salo
Maija Huttunen
Pintafilmi Oy

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	3
2. Arkisto- ja rekisteritiedot.....	4
3. Yleiskartta.....	4
4. Tutkimusalue ja luonnonympäristö.....	4
5. Alueen historiaa merellisestä näkökulmasta.....	5
6. Tutkimushistoriaa.....	10
7. Kenttätyöt.....	11
7.1. Haradsholmen-Sandö.....	11
7.2. Biskopsö-Grännäs.....	14
7.3. Biskopsö-Högsar.....	17
7.4. Högsar-Korsnäs.....	17
7.5. Korsnäs viken ja Risis viken.....	19
7.6. Storströmmen.....	23
8. Tulosten tulkinta ja jatkotoimenpiteet.....	24

Lähteet

- Painetut lähteet
- Painamattomat lähteet
- Arkistolähteet
- Elektroniset lähteet

Liitteet

- Liite 1. Karttaliite kohteen 3 rajaamisesta

1. Johdanto

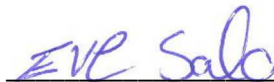
Paraisten ja Korppoon välille suunnitellaan voimajohtolinjausta, joka tulisi koskettamaan kuutta erillistä vesialuetta saarten väleissä yhteensä reilun 13 kilometrin matkalla. Lisäksi tutkittavana on jo olemassa oleva kaapelireitti Sandön ja Haradsholmenin välillä, jolloin linjauksen kokonaispituus on noin 16 km. Hankkeen tilaajana on Caruna Oy ja pääsuunnittelijana TLT-Engineering Oy. Arkeologisen inventoinnin tarkoituksena on selvittää viistokaikuluotaamalla, sijaitseeko suunnitellulla reitillä muinaisjäänneksiltä tai kulttuuriperintökohteilta vaikuttavia kohteita. Kohteita ei tarkasteta, vaan niiden ympäristöstä etsitään turvallinen reitti linjaukselle vähintään 20 metrin etäisyydeltä.

Museovirasto on edellyttänyt alueen arkeologista inventointia kaapelireitin maa- ja vesialueilla, jotta alueella mahdollisesti säilyneitä muinaisjäänneksiä voidaan suojella. Alueen muinaisjäänneksiä ei tunneta riittäväällä tarkkuudella, joten muinaismuistolain (295/1963) 13 §:ään perustuen alueella suoritettiin arkeologinen vedenalaisinventointi. Tutkimuksen tilaaja rahoittaa tutkimuksen muinaismuistolain 15 §:ään perustuen.

Esiselvitystyö hankealueen historiasta suoritettiin ennen kenttätöiden alkua. Apuna käytettiin maa-alueilla tehtyjen inventointien raportteja ja muita arkistolähteitä, vanhoja karttoja ja kuvia sekä Museoviraston kulttuuriperintörekistereitä. Hankkeen kenttätöet suoritettiin yhteistyössä Geologian tutkimuskeskuksen (GTK) kanssa. GTK kartoitti samassa yhteydessä vesisyvyyskäsiä ja pohjanlaatua kaapelin reitillä. Kenttätöet suoritettiin 19.-20.5.2015.

Raportista vastaa FM meriarkeologi Eveliina Salo.
Lisätietoja: eveliina.salo@pintafilmi.com tai 044 326 7097.

Vesilahdella 1.6.2015

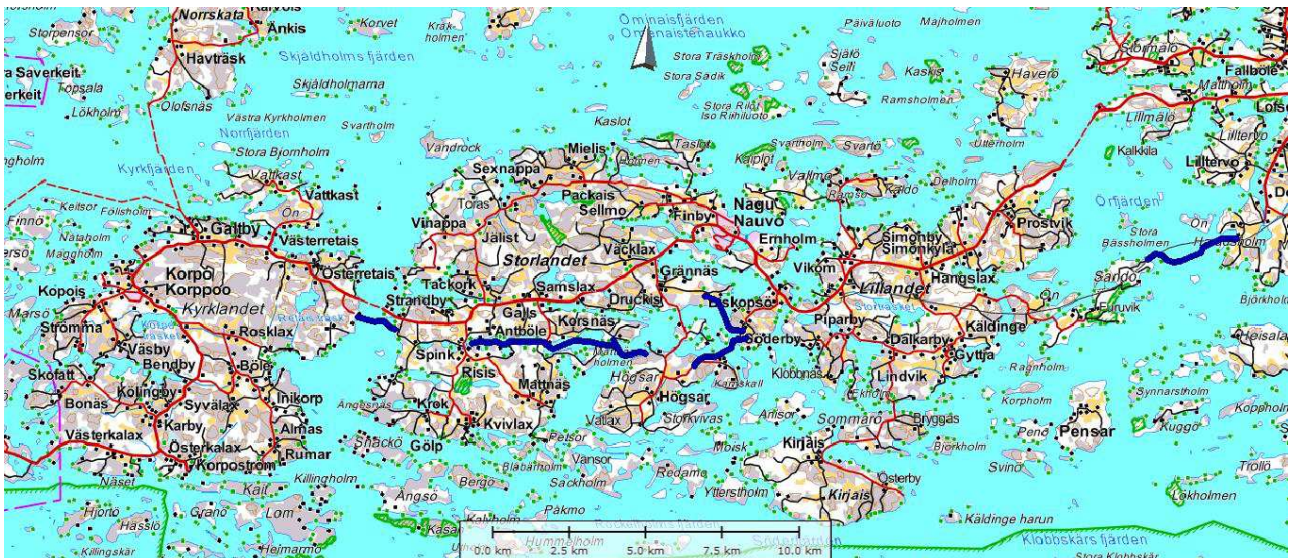

Eveliina Salo
FM meriarkeologi

2. Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuksen laatu:	Arkeologinen vedenalaisinventointi
Tutkimuksen syy:	Kaavoitus/Rakennushankkeen suunnittelu
Kunta ja alue:	Parainen, Vikom, Korppoo
Peruskartta TM35-lehtijako:	L3312R, L3312L ja L3134R
Tutkittavan alueen laajuus:	Noin 2,73 km ²
Tutkimuslaitos:	Pintafilmi Oy
Tutkimusryhmä:	FM Eveliina Salo ja FM Maija Huttunen
Tutkimuksen tilaaja ja rahoittaja:	Caruna Oy
Luotausaineisto:	Pintafilmi Oy 19.-20.5.2015
Kenttätyöt:	19.-20.5.2015
Inventointiraportti:	1.6.2015
Raportin jakelu:	Caruna Oy, TLT-Engineering Oy, GTK ja Museoviraston arkisto
Viitostaikuluotausaineiston arkistointi:	Pintafilmi Oy

3. Yleiskartta

Kartta 1. Kaapelireitti vesialueilla on merkitty karttaan sinisellä. Karttapohja: Maanmittauslaitos peruskartta.

4. Tutkimusalue ja luonnonympäristö

Tutkimusalue sijaitsee Saaristomerellä, Paraisten ja Korppoon välisellä alueella. Kaapelireitin suunnitelma kulkee eripituisia matkoja veden alla kuudessa eri osassa. Ne ovat idästä länteen lueteltuna: Haradsholm-Sandö noin 3 km, Biskopsö-Degeräng noin 1,25 km, Biskopsö-Högsar noin 1,5 km, Högsar-Korsnäs noin 1,2 km, Korsnäs viken ja Risis viken noin 5 km sekä Storströmmen noin 1,3 km.

Saaristo tutkimusalueella on osittain runsaasti asuttua ja osin eristäytyneitä ja luonnontilaista. Ympäristö on tyypillistä välisaariston luontoa, pieniä saaria ja luotoja suurempien saarien välissä. Maanpeitteet vaihtelevat paljaista kallioista soistuvaan rämeeseen. Puusto on pääasiassa kuivahkoa mäntysekametsää sekä paikallisia lehtipuualueita varsinkin asutuilla alueilla.

Veden syvyys tutkimusalueella vaihtelee 0 ja noin 55 metrin välillä. Alueelle on tyypillistä, että saarten väliset vesialueet syvenevät jyrkästi. Veden väri on paikasta riippuen sinivihreästä ja partikkelipitoisesta

melko kirkkaaseen ja vähäpartikkeliseen. Merenpohjan laatu ja kasvillisuus tutkimusalueella vaihtelee myös runsaasti. Matalilla vesialueilla ja rannoilla pohja on osin mutaista ja ruovikoitunutta ja osin kallioista tai hiekkapohjaa. Syvemmillä alueilla pohja vaihtelee myös paljaista kallioharjanteista erittäin pehmeään mutapohjaan. Tutkittavilla vesialueilla ei sijaitse huomioon otettavia luonnonsuojelualueita.

5. Alueen historiaa merellisestä näkökulmasta

Ihmistoiminta alkaa alueella todennäköisesti melko pian jäätä vapautumisen ja veden pinnan laskun jälkeen. Vanhin tunnettu kivikautinen asuinpaikka tutkimusalueen lähellä sijaitsee Dragsfjärdin Bötesbergetillä ja sen ajoittuu noin vuoteen 6000 eaa. Tällöin luotoisilla vesillä liikuttiin erityisesti hylkeenpyynnissä. Saariston korkeimmilla kallioilla sijaitsee usein kiviröykkiöitä ja -latomuksia, jotka ajoittuvat kaivauslöytöjen perusteella rautakaudelle, noin 500 eaa. – 1150 jaa. väliselle ajalle. Hautarauniot ovat suurin muinaisjäännösryhmä lounaisissa saaristokunnissa.¹ Myös tutkittavan linjauksen läheisyydestä tunnetaan röykkiökohteita², mikä antaa olettaa että tutkimusalueella on liikuttu vesillä vähintään yhtä pitkään. Kiviröykkiöt saattoivat toimia myös vesireittien viitoittajina. Lähimpänä linjausta röykkiöitä sijaitsee Haradsholmin ja Sandön ympäristössä.

Viikinkien idäntie kulki Suomen etelärannikkoa seuraillen ja vaikutti kauppayhteyksiin ja kauppapaikkojen syntyyn. Saaristossa elämä oli tuohon aikaan levotonta, joten asutus oli hajanaista vielä 800-1150 –luvulla. Saaristoa ryhdyttiin asuttamaan erityisesti 1100-1200 –lukujen taitteessa Varsinais-Suomen mantereelta käsin. Muuttoliike kuitenkin tyrehtyi kun lännestä alkoi ruotsalaisten siirtolaisuus kohti itää. Syynä pidetään Ruotsin kruunun tuntemaa kiinnostusta Pohjanlahden itäpuolisiin alueisiin sekä Hämeeseen ulottunutta ristiretkä 1230 –luvulla, jolloin kruunu vakiinnutti vallan Lounais-Suomessa. Paraisten kirkkoa ryhdyttiin rakentamaan 1280-luvulla, jolloin saariston alueella oletetaan olleen olemassa seurakunnallinen kokonaisuus.³ Nauvon kirkosta löytyy mainintoja 1300-luvulta ja Korppoon kirkko valmistui nykymuotoonsa 1400-luvun puolivälin tienoilla.⁴

Tärkeitä merireittejä kulkee tutkimusalueen halki etelä-pohjoissuunnassa. Alla esitetyssä kartassa väylät kulkevat Storströmmenin läpi sekä Haradsholmenin ja Sandön välistä. Kyseessä on suurimmat väylät Turkuun ja sen lähiympäristöön (kartta 2). Kartan ikää ei tiedetä, mutta sen tyylistä päätellen se on todennäköisesti 1600 - 1700 -luvulta. Merireitit ovat palvelleet myös talonpoikaispurjehdusta, mikä on ollut erityisesti Nauvossa ja Korppoossa tärkeä elinkeino ja tuotteita on viety jopa Tukholmaan ja Pietariin saakka.⁵

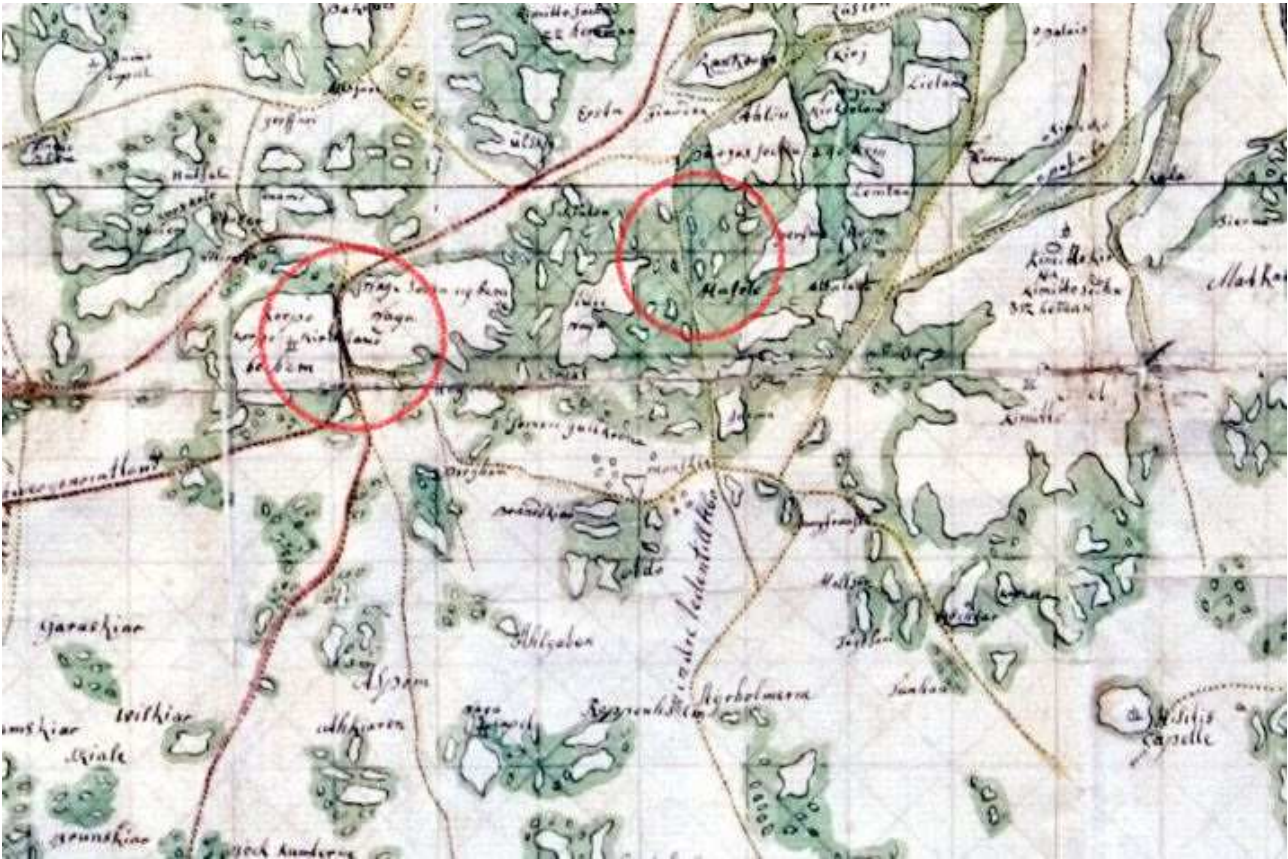
¹ Tuovinen 2000, 3; 10; 22.

² Esim. Rostedt 2014 ja Pukkila 2012.

³ Suistoranta 1985, 5-7; 19.

⁴ Fagerlund et al. 1992, 29; [http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1792.](http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1792.;); <http://www.korpo.net/Kirkko.html>. Sivustoilla vierailtu 24.4.2015.

⁵ Suistoranta 1985, 325.

Kartta 2. Karttaote Lounais-Suomen meriväylästä. Kartan valmistusvuotta ei tunneta. Tutkimusalueen läpi kulkee väylät lännessä Storströmmenistä (vasemmanpuoleinen punainen ympyrä) ja idässä Sandön ja Haradsholmenin välistä. Karttälähde: www.vanhakartta.fi, vesistökartat, Turun saaristo.

Saariston vartiovuoret ovat olleet merireittien varrella sijaitsevia merkinantopaikkoja. Vartiovuoriketjuja on saaristossa käytetty ilmeisesti 1200-luvulta alkaen aina 1700-luvulle saakka. Ulkovartioketju kulki rannikon suuntaisena ja sen tehtävänä oli antaa nopeasti Tukholmaan tieto, jos itäiselle Suomenlahdelle ilmaantui venäläisiä aluksia. Paraisilla tähän ulkovartioketjuun kuului ainakin Lökholmenin Kasberget.⁶

Luotsijärjestelmän ylläpitämiseksi Kustaa Vaasa määräsi kannettavaksi nk. perämiesrahaa Nauvossa ja Paraisilla vuodesta 1557 lähtien. Luotsit saivat verovapauden taloilleen, mutta silti hyviä luotseja oli vaikea löytää. Haradsholmissa kerrotaan olleen 1600-luvun alussa luotsi Jöns Persson. 1620-luvulla Paraisilla oli 3-6 luotsitaloa. Mielenkiintoinen yksityiskohta alueen merenkulun historiassa on saarten asukkaiden ylläpitämät reimarit, joista on mainintoja 1600-luvun lopulta lähtien.⁷

Arkistotutkimuksen yhteydessä havaittiin vuoden 1703 kartassa Haradsholmenin (myös Haraldsholmen) pohjukassa laiturin ja rakennus veden päällä. Paikka on nimetty kirjoituksella "Baathuus".⁸ Mitä ilmeisimmin kyseessä on "venetalo" eli venevaja. Kartan perusteella vaikuttaa siltä, että Haradsholmenin pohjukka on ollut suuren tilan satamapaikka ja kalastajien tukikohta. Alue on ollut viljeltyä ja jaettuna lohkoihin viimeistään 1700-luvulla (kartta 3.) Suunniteltu kaapelilinjaus vaikuttaisi kulkevan hieman etelämpää, mutta vanha kartta ei ole niin tarkka, että voitaisiin varmasti sanoa onko vanha laituripaikka sen vaikutusalueella vai ei. Linjauksen eteläpuolella sijaitseva Hamnholmarna antaa ymmärtää, että alueella on ollut satama jo ainakin 1700-luvulla⁹. Joka tapauksessa Haradsholmenin alue on historiallisen käyttönsä puolesta erittäin

⁶ Suistoranta 1985, 67-69.

⁷ Ibid. 128.

⁸ www.vanhakartta.fi, KA a78: 22/1-2.

⁹ Suistoranta 1985, 68.

mielenkiintoinen ja sen edustalta ja sinne johtavilta väyliltä on suuri mahdollisuus löytyä vedenalaisia muinaisjäännöksiä.

Kartta 3. Ote Haradsholmenin alueesta kartasta vuodelta 1703. Karttalähde: www.vanhakartta.fi, KA a78:22/1-2.

Vuoden 1771 isojakokartassa Biskopsön asutus keskittyy saaren pohjoisosaan, silloiseen Norrbyhyn. Saaren eteläosan Söderby, jonka rannasta suunnitellut kaapelilinjat lähtevät, on ollut silloin metsää ja mahdollisesti laidunta. Vuoden 1798 kartassa sen sijaan havaitaan venevaja Söderbyn rannassa. Alueella sijaitsee nykyäänkin venevaja, mutta karttaan merkitty vaja vaikuttaa olevan hieman etelämpänä. On kuitenkin mahdollista, että kartassa on epätarkkuutta ja kyseessä on sama sijainti. Rantaan kulkee edelleen sama tie tai polku kuin karttaan 4 on merkitty¹⁰.

¹⁰ www.vanhakartta.fi, KA72:5/1-3 Biskopsö; A72:5/4-5 Biskopsö.

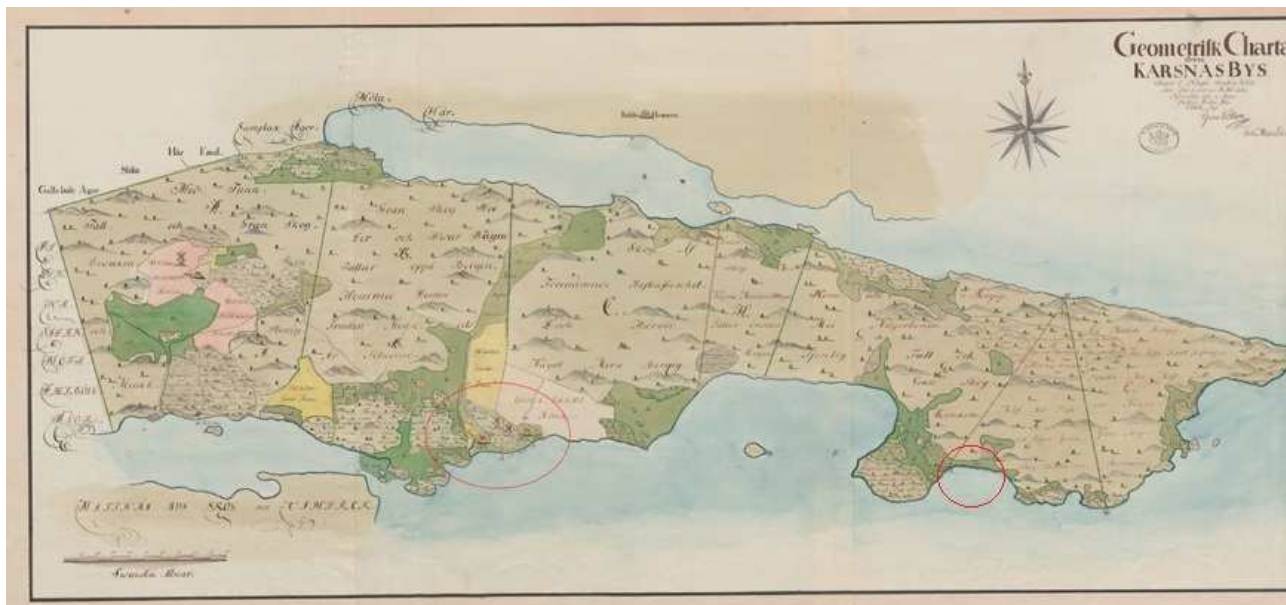

Kartta 4. Karttaote Biskopsön Söderbyn rannasta vuodelta 1798. Karttaan on ympyröity venevaja punaisella. Ylempi ympyrä merkitsee paikkaa, jossa tie/polku päättyy rantaan nykyäänkin ja missä suurin piirtein nykyään sijaitsee venevaja ja sen edustalla pohjassa hirsiaurakurakenne ja irtopuuta. Karttalähde: www.vanhakartta.fi, KA72:5/4-5 Biskopsö.

Högsarissa linjauksen alueella ei ole ollut vuoden 1775 isojakokartan mukaan asutusta tai toimintoja rannassa. Alue on ollut metsää ja saaren asutus on keskittynyt sen eteläosaan.¹¹

Korsnäsin kartassa vuodelta 1762 ei ole merkkejä asutuksesta linjauksen rantautumisen alueella. Korsnäsin kylä on sijainnut Korsnäs vikenin pohjoisrannalla (Kartat 5 ja 6). Suunniteltu kaapelireitti kulkee kylän editse kohti Risis vikenä, mutta ei uhkaa rannassa mahdollisesti olevia kulttuuriperintökohteita.

¹¹ www.vanhakartta.fi, KA72:25/2-9 Högsar.

Kartta 5. Korsnäsin kartta vuodelta 1762. Karttaan vasemmalle on merkitty punaisella ympyrällä Korsnäsin kylän sijainti. Oikeanpuoleinen ympyrä merkitsee suunnitellun linjauksen rantautumispaikkaa. Karttalähde: www.vanhakartta.fi, KA72:34/1-2 Korsnäs.

Kartta 6. Karttaote Korsnäsin kartasta vuodelta 1762 (ks. yllä aikaisempi Korsnäsin kartta). Rannassa näkyy kaksi venevajaa. Suunniteltu linjaus kulkee kylän editse vasemmalla alkavaan Risis vikieniin, eikä se osu vanhan asutuksen välittömään läheisyyteen. Karttalähde: www.vanhakartta.fi, KA72:34/1-2 Korsnäs.

Risis vikin ja Korsnäs vikin pohjois- ja etelärannoilla on ollut laitureita sekä venevajoja ainakin vuoden 1788 ja 1793 karttojen mukaan¹². Pohjoisrannalla on sijainnut Andtbölen kylä ja eteläpuolella lahtea Risis by. Lahden yli näyttää kulkeneen reitti, ilmeisesti talvella jäätie (Kartta 7). Suunniteltu linjaus ei kosketa

¹² www.vanhakartta.fi, KA72:53/1-3 Risis; A72:1/1-2 Andtböle.

lahden ranta-alueita lukuun ottamatta linjauksen mahdollista rantautumista aivan lahden läntisimmässä perukassa, josta ei löydetty asutustietoa vanhoista kartoista. Nykyään lahden perukassa sijaitsee iso tila.

Kartta 7. Karttaote jääteiden sijainnista vuodelta 1855 Risis vikenissä ja Korsnäs vikenissä. Karttalähde: www.vanhakartta.fi, Kalmbergin kartasto.

Gustaf Adolf Kalmbergin kartaston kartoissa vuodelta 1855 ei havaittu ankkuripaikkoja tai suojasatamia tutkittavalla alueella.¹³ Nykyisissä merikorteissa tutkimusalueelle ei ole merkittynä ankkuripaikkoja tai suojasatamia. Usein vanhat ankkuripaikat sijaitsivat nykyäänkin samoilla paikoilla. Saaristo tutkimusalueella on niin suojaista, että säältä suojaan on päässyt helposti, eikä varsinaisia suojasatamia ole tarvittu.

Tutkimusalueen välittömässä läheisyydessä ei ole valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja ympäristöjä (RKY). Tällaisia suojelukohteita nimitetään tällä alueella Länsi-Turunmaan ulkosaariston kyläasutukseksi. Tutkimusaluetta lähin RKY-alue on Nauvon kirkko ja kirkonseutu.¹⁴

Esitutkimustiedon perusteella odotettavissa olevia löytöjä voivat olla erikokoiset hylät, veneenvetopaikat, kalastuslaitteet, ranta-aitat, venevajat ja muut liikkumiseen ja toimeentuloon liittyvät löydöt. Löydöt voivat ajoittua kivikaudelta lähihistoriaan saakka.

6. Tutkimushistoriaa

Tutkimusalueella on suoritettu maa-alueiden arkeologinen inventointi vuonna 2014 Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelun toimesta. Inventoinnissa löydettiin kolme ennestään tuntematonta kiviröykkiötä sekä neljä rajamerkkiä.¹⁵ Muualla tutkimusalueen lähisaaristossa on maa-alueilla tehty arkeologisia inventointeja 50-luvulta lähtien. Viimeisimmät näistä ovat Ulla Rajalan vuonna 1992, Tapani Tuovisen 1994-1997 ja Jouko

¹³ www.vanhakartta.fi, Kalmbergin kartastot. Sivustolla vierailtu 24.4.2015.

¹⁴ Museoviraston verkkosivut, RKY-alueet. Sivustolla vierailtu 24.4.2015.

¹⁵ Rostedt 2014, 9.

Pukkilan vuonna 2012 suorittamat inventoinnit.¹⁶ Systemaattisia vedenalaistutkimuksia linjauksen läheisyydessä ei ole aikaisemmin tehty.

7. Kenttätyöt

Kenttätyöt suoritettiin 19.-20.5.2015 yhteistyössä Geologian tutkimuskeskuksen (GTK) kanssa. Arkeologinen inventointi suoritettiin viistokaikuluotaamalla samalla kun GTK tutki vesisyvyyskäsiä ja pohjanlaatua. Työssä käytettiin GTK:n tutkimusalusta. Viistokaikuluotaimena käytettiin DeepVision DE3468 –luotainta. Luotauslinjat valittiin niin, ettei katvealueita jäänyt. Ensimmäisen päivän sää oli erinomainen ja luotaukset sujuivat ongelmitta. Toinen päivä oli tuulisempi, mutta se ei aiheuttanut dataan juurikaan häiriötä. Ranta-alueen ruovikot ja merenpohjan tiheä kasvillisuus matalilla alueilla sen sijaan häiritsivät luotauksia jonkin verran. Tällaiset alueet on määritelty tarkemmin seuraavissa kappaleissa.

Seuraavassa esitetään kenttätyön tulokset jokainen luotausosuus erillisenä alueena. Viistokaikuluotauksuvien yläreunan mittakaava on metreissä ja kaikki koordinaatit on ilmoitettu maantieteellisinä koordinaatteina (ETRS89/WGS84).

7.1. Haradsholmen-Sandö

Haradsholmenin ja Sandön välillä luodattiin ensin suunnitteilla oleva kaapelireitti ja sen jälkeen vanhojen kaapeleiden sijainti (kartta 8). Käytetty kaistanleveys oli 75 + 75 metriä ja taajuus 680 kHz. Kaistoja ajettiin suunnitellulla kaapelireitillä kaksi kokopitkää ja yksi lyhyt Sandön päässä. Vanhan kaapelilinjauksen yli ajettiin yksi kaista.

Kartta 8. Mosaiikkikartta Haradsholmenin ja Sandön välisestä luotauksesta. Yläpuolella oleva suora luotaus on olemassa olevien kaapeleiden luotauslinja ja alapuolelta kulkeva, keltaisella merkitty linja on suunniteltu kaapelilinjauks. Karttapohja: Maanmittauslaitos peruskartta.

Sandön ranta on kallioista ja kivikkoista, eikä siinä juurikaan ole häiritsevää pohjakasvillisuutta. Luotaus voitiin siten ulottaa aivan rantaan saakka. Merenpohja on lähellä Sandön ranta erodoitunutta, mikä johtuu ilmeisesti alueella olevista virtauksista jotka kuluttavat pohjaa. Keskellä salmea, missä veden syvyys on noin 30-40 metriä, pohja on erittäin pehmeää. Pohjassa on siellä täällä selvästi ympäröivää aluettaan korkeampia paljaita kallioisia alueita.

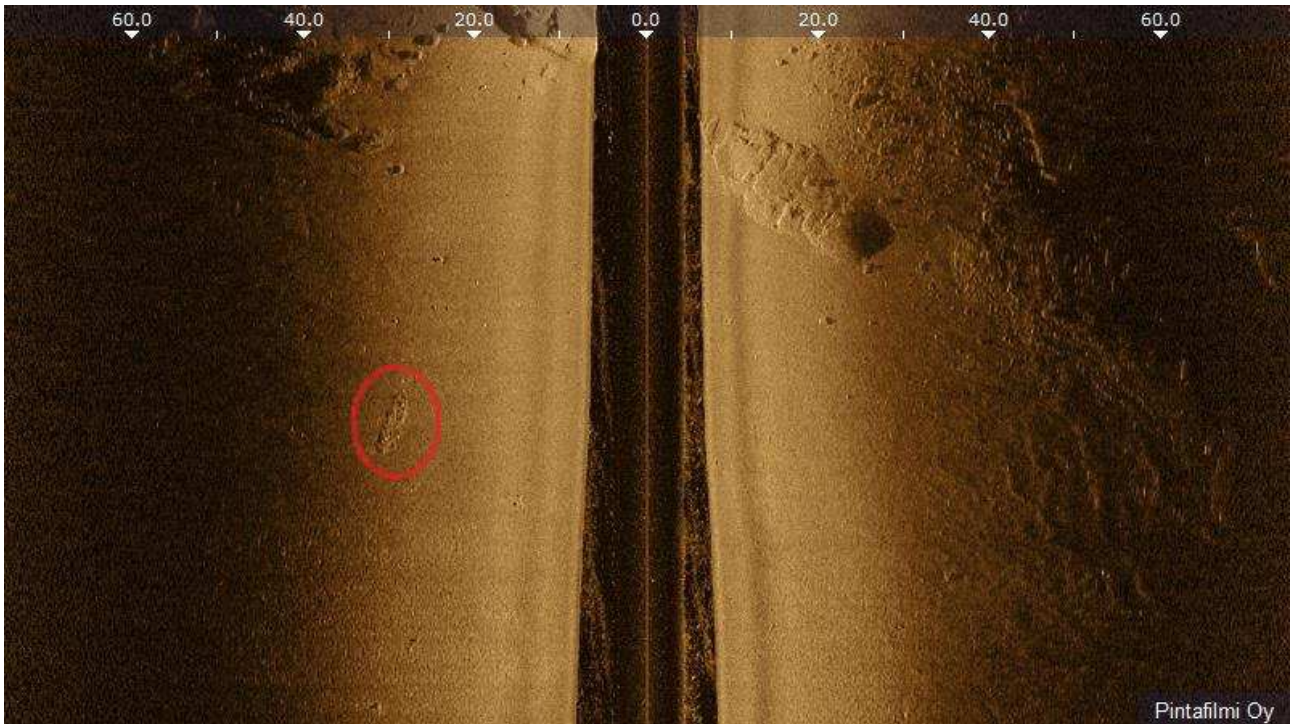
¹⁶ Tuovinen 2000; Museoviraston hankerekisteri. Sivustolla vierailtu 24.4.2015.

Haradsholmenin matalassa pohjukassa kasvaa pohjassa runsaasti vesikasvillisuutta, joka estää luotainta erottamasta pohjanmuotoja. Pohjanlaatu on erittäin pehmeää. Haradsholmenin pohjukkaa ei voitu kasvillisuuden vuoksi luodata aivan rantaan saakka. Rannassa ei pystytty tekemään havaintoja tiheään ja soistuvan ruovikon vuoksi. Rannassa ei havaittu jäänteitä venevajasta. Kaapelin lähtö tulee Haradsholmenissa alueelle, johon on jo aiemmin kaivettu kolme kaapelia. Kaivutyön yhteydessä on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota pohjamutaan mahdollisesti peittyneeseen kulttuuriperintöön. Uudella kaapelireitillä havaittiin yksi mielenkiintoinen anomalia ja reitin läheisyydessä mahdollisesti hylky.net – sivustolla kuvailtu hylky (kohteet 1 ja 2).

Kolme vanhaa kaapelilinjaa kulkevat Sandön päässä noin 25 metrin levyisellä kaistaleella rinnakkain, mutta leviävät kauemmas toisistaan kun vesi syvenee. Kaapelit kulkevat muutaman korkeamman kalliokumpareen yli, jolloin ne ovat osittain irti pohjasta, välivedessä. Syvemmillä alueilla ja Haradsholmenin puolella salmea kaapelit katoavat osittain pohjasedimenttiin. Haradsholmenin pohjukassa kaksi kaapeleista risteää keskenään. Vanhan kaapelilinjauksen yhteydessä ei havaittu mitään kulttuuriperintöön viittaavaa.

Kohde 1

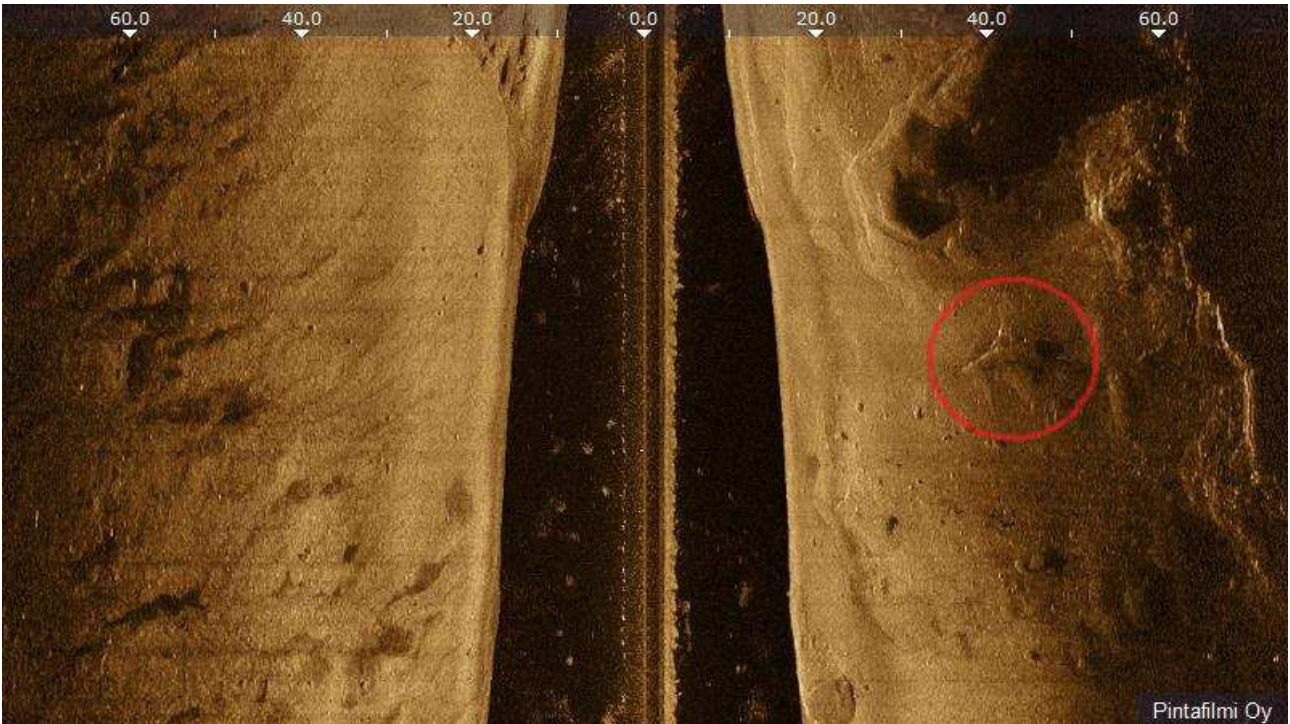
Kohteen ID: Uusi kohde	
Nimi (ehdotus): Måsgrynnan	Kunta: Parainen
Laji: Mahdollinen muinaisjäännös	Vedenalainen: Kyllä
Tyyppi: Alusten hylky	Tyypin rakenne: Hylky (puu)
Lukumäärä: 1	
Ajoitus: ?	Ajoitusrakenne: ?
Koordinaatit ETRS-TM35FIN: 6683403, 233054	
Koordinaatit WGS84/ETRS89: 60°11.984' N, 22°10.931' E	
Syvyys max: n. 10 m	Syvyys min: n. 6 m
Koordinaattiselite: GPS mittaus	
Peruskartta: L3312G	
Kuvaus: Mahdollinen hylky, joka makaa tasaisella hiekkapohjalla Haradsholmenin länsipuolella, Måsgrynnan –luotojen luoteispuolella (kartta 8). Hylky on mahdollisesti puuta. Sen koko on noin 7 x 2,3 m. Kohteen ikää ja laajuutta ei voida tarkemmin arvioida pelkän viistokaikuluotauksen perusteella.	

Kuva 1. Viistokaikukuva kohteesta 1. Kohde on mahdollinen veneen hylky.

Kohde 2

Kohteen ID: Uusi kohde	
Nimi (ehdotus): Österuddenin hylky	Kunta: Parainen
Laji: Mahdollinen muinaisjäänne	Vedenalainen: Kyllä
Tyyppi: Alusten hylty	Tyyppin rakenne: Hylty (puu)
Lukumäärä: 1	
Ajoitus: ?	Ajoitusrakenne: ?
Koordinaatit ETRS-TM35FIN: 6683025.592, 231775.558	
Koordinaatit WGS84/ETRS89: 60°11.731' N, 22°9.582' E	
Syvyys max: 10 m (syvyytieto on arvio)	Syvyys min: 4 m
Koordinaattiselite: GPS mittaus	
Peruskartta: L3312G	
<p>Kuvaus: Suunnitellun kaapelilinjauksen läheisyydestä on epämääräinen hylkyilmoitus Hylyt.net – sivustolla. Hylky on nimeltään Österuddenin hylky ja siitä sanotaan seuraavaa: ”Nauvon Sandössä, Österuddenin lähellä, Haraholmin pikkuluodon koillisrannassa, on lähdetiedoissa pohjoiseteläsuuntainen hylkymerkintä. Paikka on tarkistamaton ja syvyys, 10 - 20 metriä, arvioitu merikartalta.”</p> <p>Hyllyn koordinaatit ovat epätarkat, joten aluetta luodattiin laajemmalta alalta sen paikantamiseksi, mutta aivan varmaa sijaintia sille ei löydetty. Kuva 2 esittää anomaliaa Haraholmin rannassa, mikä on aineistosta poimittu ”paras arvaus” kyseiseksi hylkyksi. Rannat laskeutuvat jyrkästi, joten jos hylky sijaitsee pohjalla rinteiden juurella voi sen havaitseminen luotaamalla olla haasteellista. Lisäksi virtaukset ovat voineet kasata hyllyn ympäristöön sedimenttiä. Hylkyä ei havaittu kaapelireitillä, joten ilmeisesti se sijaitsee joka tapauksessa luodon rannassa, joten se ei ole vaarassa joutua kaapelilinjauksen alle.</p>	

Kuva 2. Viistokaikukuva kohteesta 2. Kohde on mahdollisesti hiekkaan osittain hautautunut Österuddenin hylky.

7.2. Biskopsö-Grännäs

Biskopsön ja Grännäsin välillä tehtiin kaksi ajoa (kartta 9). Kaistanleveys oli 75 + 75 metriä ja taajuus 680 kHz. Biskopsön ranta saatiin luodattua rantaa myöten. Grännäsin rannassa on noin 20 metriä leveä kaistale tiheää pohjakasvillisuutta, mikä häiritsi hieman luotaamista, mutta luotaukset ulottuvat rantaan saakka.

Kartta 9. Mosaiikkikartta Biskopsön ja Grännäsin välisestä luotauksesta. Keltaisella merkitty linja on ehdotus uudelle kaapelilinjaukselle niin että se kiertää kohteen 3 turvallisen matkan päästä. Karttapohja: Maanmittauslaitos peruskartta.

Biskopsön rannassa suunnitellun linjauksen vaikutusalueella sijaitsee paalutettu laituri ja veden päälle rakennettu venevaja (kuva 6). Alleco Oy:n kasvillisuuskartoituksissa syksyllä 2014 nykyisen laiturin ja venevajan edustalla havaittiin merenpohjassa irtonaisia hirsiiä ja muuta puutavaraa noin kahdeksan metrin

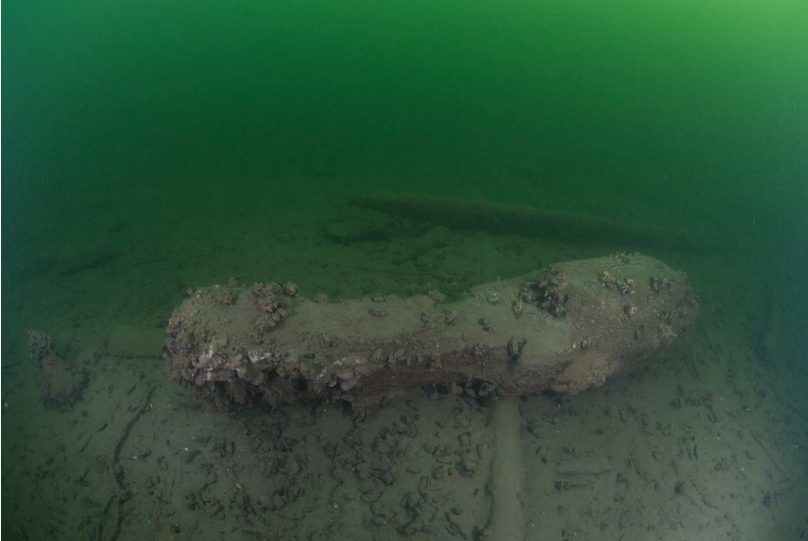
syvyyteen saakka (kuvat 4 ja 5). Laiturin edustalla havaittiin myös hirsiarkkurakenne (kohde 3). Rakenne ja irtonaiset hirret liittyvät todennäköisesti paikalla pitkään sijainneeseen laituriin ja venevajaan.

Kohde 3

Kohteen ID:	
Nimi (ehdotus): Bisköpsö	Kunta: Parainen
Laji: Mahdollinen muinaisjäännös	Vedenalainen: Kyllä
Tyyppi: Laiturirakenteet	Tyyppin rakenne: Hirsiarkku
Lukumäärä: 1	
Ajoitus: Historiallinen	Ajoitusrakenne: 1700 – 1900 –luku (?)
Koordinaatit ETRS-TM35FIN: 6680737.735, 217756.768	
Koordinaatit WGS84/ETRS89: 60°9.936' N, 21°54.662' E	
Syvyys max: 8 m	Syvyys min: 1,0 m
Koordinaattiselite: GPS mittaus	
Peruskartta: L3312A	
<p>Kuvaus: Matalassa vedessä, noin metrin syvyydessä, laiturin edustalla sijaitsee hajonnut kivillä täytetty hirsiarkku (kuva 5), jota lienee käytetyn laiturin perustuksena. Arkku ei näy viistokaikuluotausmateriaalissa. Sen ikää ja kokoa on siten vaikea arvioida. Alueella on vanhojen karttojen perusteella sijainnut venevaja jo 1700-luvun lopulla. Syvemmällä havaittiin irtohirsiä ja työstettyjä paaluja, jotka liittyvät mahdollisesti samaan rakenteeseen. Pohjanlaatu on alueella pehmeää ja helposti pölyyväää. Ehdotus mahdollisen muinaisjäännöksen rajaamiseksi on esitetty karttaliitteessä 1.</p>	

Kuva 3. Viistokaikukuva kohteesta 3. Rannan tuntumassa on puutavaraa ja hajonnut hirsiarkku, jotka näkyvät viistokaikuluotausmateriaalissa heikosti (vrt. kuvat 4 ja 5).

Kuva 4. Kuva puutavarasta merenpohjasta Biskopsön rannassa venevajan ja laiturin edustalla noin kahdeksan metrin syvyydessä. ©Alleco Oy/Juha Syväranta.

Kuva 5. Sukeltaja ja oletettu hirsiaarkkuperustus Biskopsön rannassa venevajan ja laiturin edustalla matalassa vedessä. ©Alleco Oy/Juha Syväranta.

Kuva 6. Biskopsön rannan paalutettu laituri ja venevaja. ©Pintafilmi Oy/Eve Salo

Linjauksen suunnittelussa ehdotetaan venevajan ja laiturin edusta kierrettäväksi pohjoisen tai etelän puolelta, ettei se osu havaittuun rakenteeseen (ks. liite 1). Jos kohde kierretään etelän kautta, ehdotetaan se kierrettäväksi venevajan edustalla kymmenen metrin syvyyssäyrän syvemältä puolelta. Jos rakennetta ei pystytä kiertämään, voidaan sen iän, laadun ja laajuuden määrittämiseksi edellyttää lisätutkimuksia.

7.3. Biskopsö-Högsar

Biskopsön ja Högsarin välillä ajettiin kaksi ajoa (kartta 10). Kaistanleveys oli 75 + 75 metriä ja taajuus 680 kHz.

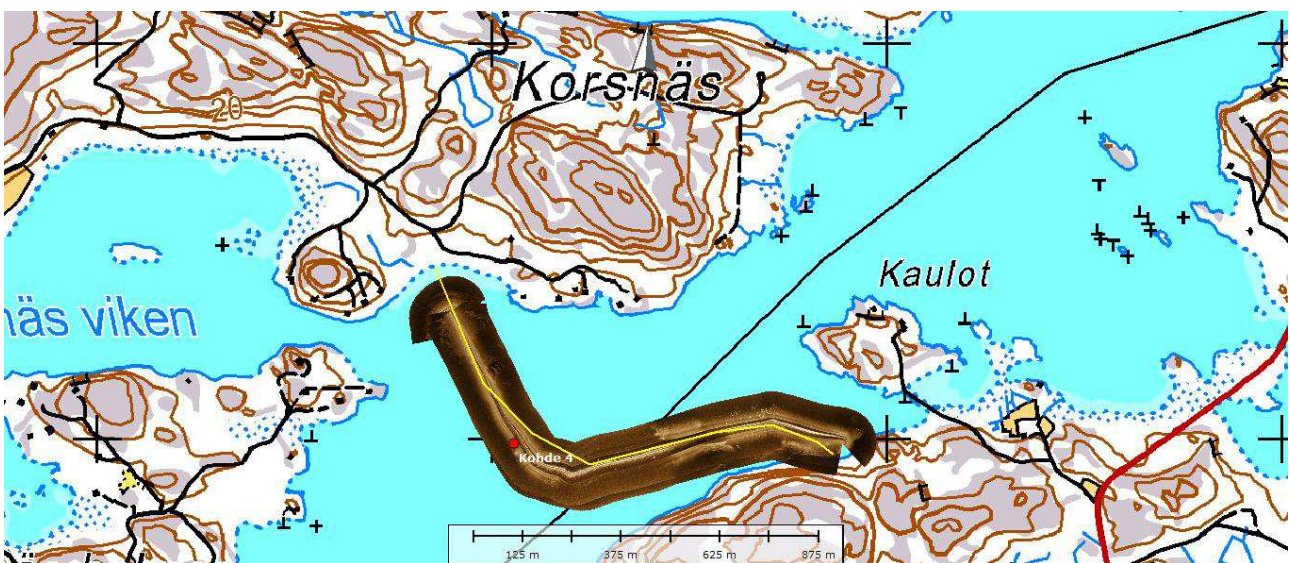

Kartta 10. Mosaiikkikartta Biskopsön ja Högsarin välisestä luotauksesta. Keltaisella merkitty linja on suunniteltu kaapelilinjaus. Karttapohja: Maanmittauslaitos peruskartta.

Biskopsön päässä linjausta pelto rajoittuu meren rantaan. Rantavedessä on kapea ruovikkokaistale, mutta ranta saatiin kuitenkin luodattua kattavasti. Myös Högsarin rannassa on kapea ruovikoitunut kaistale. Ranta on matala ja pehmeäpohjainen. Saarten välinen syväne on noin 15 metriä syvä. Saarten rantojen läheisyydessä, matalammilla alueilla, on pohjakasvillisuutta, joka aiheutti hieman häiriötä dataan. Biskopsön ja Högsarin välisellä reitillä ei havaittu kulttuuriperintöön viittaavia anomaliaita.

7.4. Högsar-Korsnäs

Högsarin ja Korsnäsin välillä ajettiin kaksi pitkää ajoa ja yksi lyhyt rannansuuntainen ajo Korsnäsin päässä (kartta 11). Kaistanleveys oli 75 + 75 metriä ja taajuus 680 kHz.

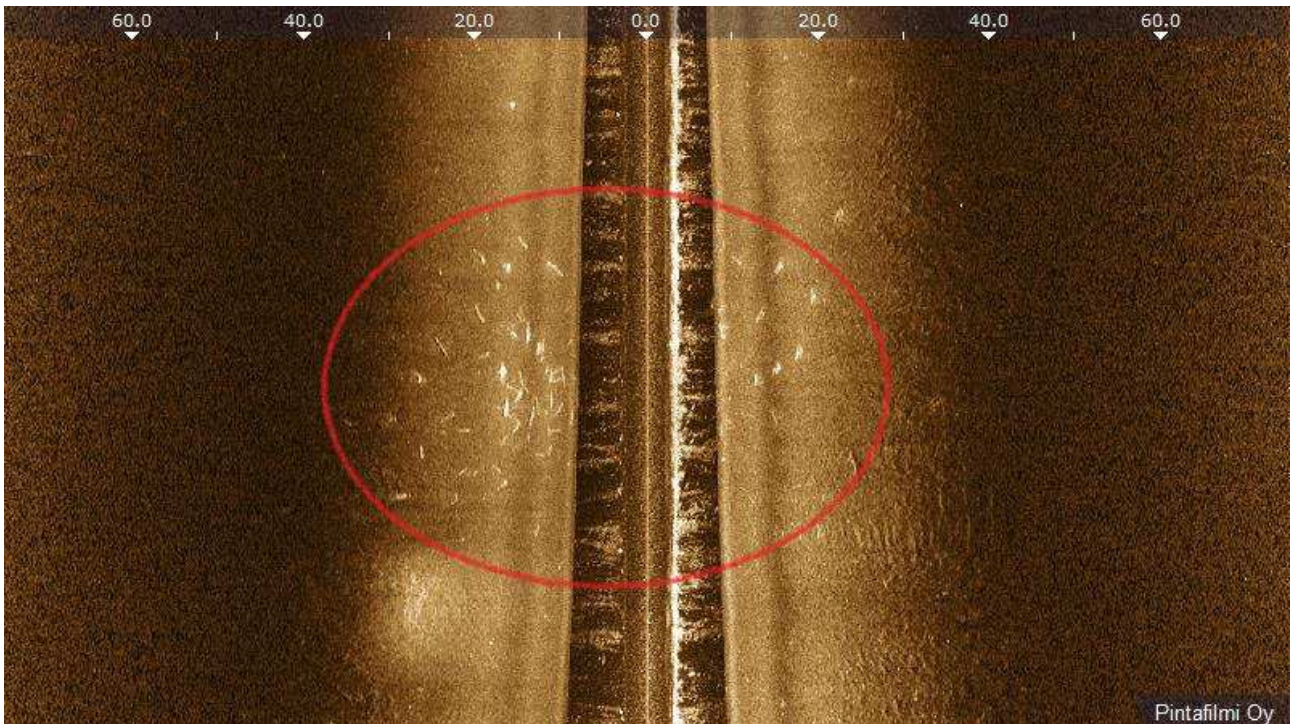

Kartta 11. Mosaiikkikartta Högsarin ja Korsnäsin välisestä luotauksesta. Keltaisella merkitty linja on suunniteltu kaapelilinjaus. Karttapohja: Maanmittauslaitos peruskartta.

Korsnäsin rannassa on tiheä, noin 20 metriä leveä, läpituokeutumaton ruovikkokaistale. Rannassa oli tutkimusajankohtana erittäin huono näkyväisyys vedessä. Pohjanlaatu on erittäin pehmeä. Luotausta ei voitu ulottaa rantaan saakka, eikä sen soisen olemuksen vuoksi katsottu mahdolliseksi tehdä kattavaa tutkimusta myöskään sondaamalla. Rannassa kasvaa lehtipuita ja taaempaan sekametsää. Saarten välinen syväne on noin 27 metriä syvä ja se sijaitsee lähellä Högsarin jyrkähköä rantaa. Högsarin ranta on linjauksen kohdalla karu ja kallioinen ja se saatiin helposti luodattua rantaan saakka. Rantavedessä havaintoja voitiin tehdä myös visuaalisesti, koska veden väri tällä puolella oli huomattavasti parempi kuin Korsnäsin rannassa. Rannassa kasvaa lehtipuita.

Kohde 4

Kohteen ID: Uusi löytö	
Nimi (ehdotus): Korsudden	Kunta: Parainen
Laji: Muu kohde ?	Vedenalainen: Kyllä
Tyyppi: ?	Tyyppin rakenne: ?
Lukumäärä: > 50 kpl	
Ajoitus: ?	Ajoitusrakenne: ?
Koordinaatit ETRS-TM35FIN: 6679989.087, 214058.525 (kohteen keskipisteessä)	
Koordinaatit WGS84/ETRS89: 60°9.380' N, 21°50.743' E	
Syvyys max: 9 m	Syvyys min: 6 m
Koordinaattiselite: GPS mittaus	
Peruskartta: L3312A	
<p>Kuvaus: Uponneita tukkeja tai metallitolppia noin 30 x 80 m alueella merenpohjassa. Kaiku vaikuttaa liian kovalta ollakseen puuta, mutta uponnut tukkilautta olisi helppo selitys anomialle. Kappalemäärältään yksittäisiä anomioita on yli 50 kappaletta. Yksittäisen kappaleen mitta on noin 2 metriä. Viistokaikuluotauksen perusteella kohdetta ei pystytä tarkemmin määrittelemään. Kohde suositellaan kierrettäväksi myös turvallisuussyistä.</p>	

Kuva 6. Viistokaikukuva kohteesta 4. Runsaasti teräviä kaikuja noin 30 x 80 m alueella. Mahdollisesti uponnut tukkilautta, mutta terävät kaiut voivat viitata myös kovempaan materiaaliin kuin puu.

7.5. Korsnäs viken ja Risis viken

Korsnäs viken ja Risis viken luodattiin kahdella ajolla (kartta 12). Kaistanleveys oli 75 + 75 metriä ja taajuus 680 kHz.

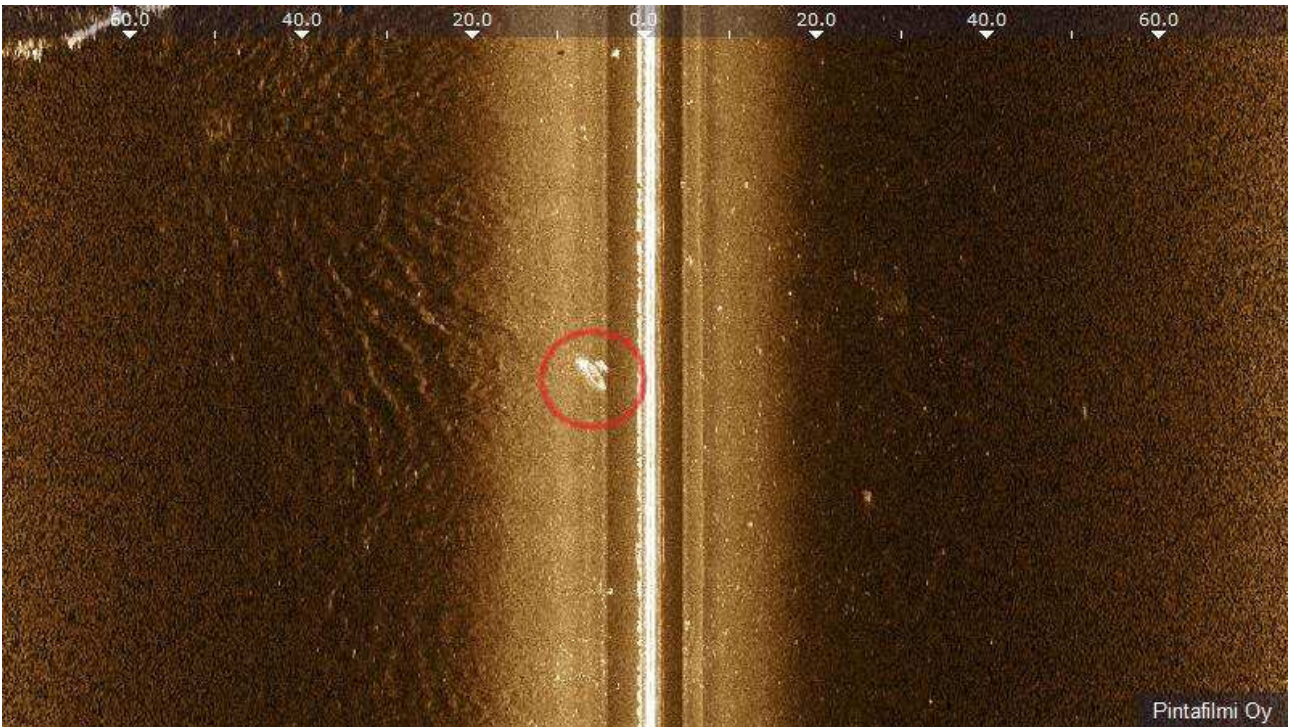

Kartta 12. Mosaikkikartta Risis vikenin luotauksesta. Keltaisella merkitty linja on suunniteltu kaapelilinjaus. Karttapohja: Maanmittauslaitos peruskartta.

Lahden pohja on kauttaaltaan pehmeä ja mutainen. Pohjukoissa on runsaasti pohjakasvillisuutta. Rannat ovat osin kallioiset ja jyrkähköt, osin matalammat ja ruovikoituneet. Rannoilla kasvaa sekametsää. Risis vikenin pohjukka on erittäin ruovikoitunut, eikä viistokaikuluotaus onnistunut rantaan saakka. Luotaamatta jäi noin 50 metrin kaistale pohjukassa, jota ei myöskään sondattu sen läpätunkemattoman kasvillisuuden ja erittäin upottavan pohjan vuoksi.

Kohde 5

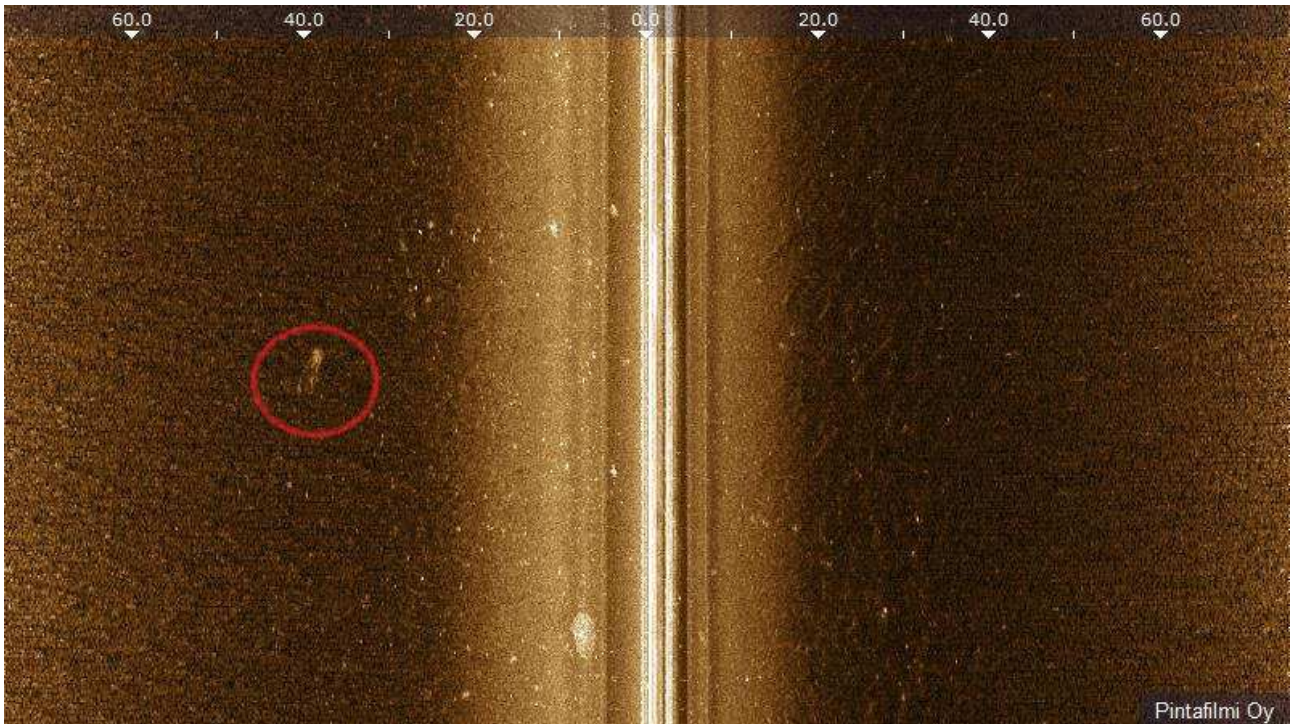
Kohteen ID: Uusi löytö	
Nimi (ehdotus): Korsnäs viken 1	Kunta: Parainen
Laji: Mahdollinen muinaisjäänнос	Vedenalainen: Kyllä
Tyyppi: Alusten hylt	Tyyppin rakenne: Hylt (puu)
Lukumäärä: 1	
Ajoitus: Historiallinen	Ajoitusrakenne: ?
Koordinaatit ETRS-TM35FIN: 6680394.043, 212982.009	
Koordinaatit WGS84/ETRS89: 60°9.552' N, 21°49.550' E	
Syvyys max: 4 m	Syvyys min: 3 m
Koordinaattiselite: GPS mittaus	
Peruskartta: L3312A	
Kuvaus: Palkomainen veneen hylky, jossa vaikuttaa olevan tuhto toisessa päässä sekä keskellä. Mahdollisesti puinen soutuvene. Veneen koko on noin 5 x 2 m. Vene makaa pehmeällä pohjalla, mutta on hyvin näkyvässä. Kohdetta ei voida määrittellä tarkemmin pelkän viistokaikukuvan perusteella.	

Kuva 7. Viistokaikukuva kohteesta 5. Kohde on todennäköisesti soutuveneeseen hylky.

Kohde 6

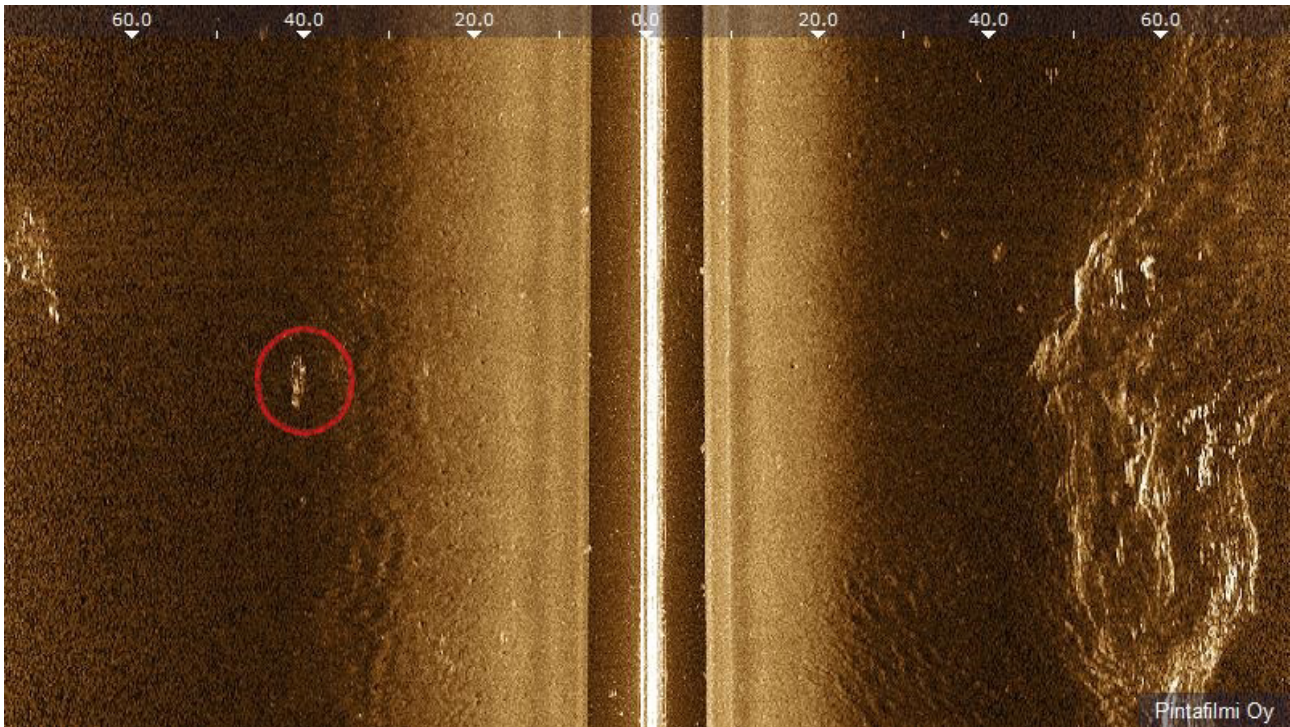
Kohteen ID: Uusi löytö	
Nimi (ehdotus): Korsnäs viken 2	Kunta: Parainen
Laji: Mahdollinen muinaisjäännös	Vedenalainen: Kyllä
Tyyppi: Alusten hylyt	Tyyppin rakenne: Hylyt
Lukumäärä: 1	
Ajoitus: ?	Ajoitusrakenne: ?
Koordinaatit ETRS-TM35FIN: 6680328.731, 212911.852	
Koordinaatit WGS84/ETRS89: 60°9.514' N, 21°49.480' E	
Syvyys max: 4 m	Syvyys min: 3 m
Koordinaattiselite: GPS mittaus	
Peruskartta: L3312A	
Kuvaus: Mahdollinen hylky joka on kooltaan noin 6 x 2 m. Makaa pehmeällä pohjalla.	

Kuva 8. Viistokaikukuva kohteesta 6. Kohde on mahdollinen veneen hylky.

Kohde 7

Kohteen ID: Uusi löytö	
Nimi (ehdotus): Risis viken 2	Kunta: Parainen
Laji: Muu kohde?	Vedenalainen: Kyllä
Tyyppi: Alusten hylyt	Tyyppin rakenne: ?
Lukumäärä: 1	
Ajoitus: ?	Ajoitusrakenne: ?
Koordinaatit ETRS-TM35FIN: 6680407.586, 210730.264	
Koordinaatit WGS84/ETRS89: 60°9.464' N, 21°47.125' E	
Syvyys max: 4 m	Syvyys min: 2 m
Koordinaattiselite: GPS mittaus	
Peruskartta: L3312A	
Kuvaus: Muotonsa perusteella mahdollinen veneen hylky. Kooltaan kohde on 4,8 x 1,3 m. Se on muodoltaan hieman epämääräinen ja makaa pehmeällä pohjalla. Kohde antaa kovan kaiun ja eroaa selvästi ympäristöstään. Kohde voi olla myös kivi.	

Kuva 9. Viistokaikukuva kohteesta 7. Kohde on mahdollinen veneen hylky.

Kohde 8

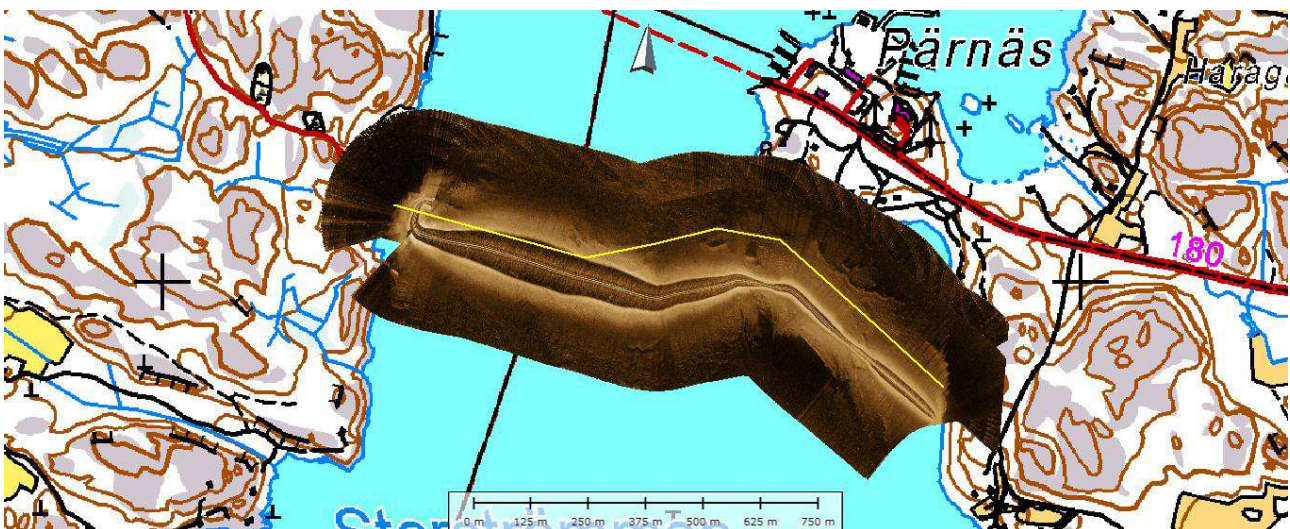
Kohteen ID: Uusi löytö	
Nimi (ehdotus): Risis viken 1	Kunta: Parainen
Laji: Mahdollinen muinaisjäännös	Vedenalainen: Kyllä
Tyyppi: Alusten hylyt	Tyyppin rakenne: Hylty (puu)
Lukumäärä: 1	
Ajoitus: ?	Ajoitusrakenne: ?
Koordinaatit ETRS-TM35FIN: 6680412.253, 210294.906	
Koordinaatit WGS84/ETRS89: 60°9.448' N, 21°46.656' E	
Syvyys max: 3 m	Syvyys min: 2 m
Koordinaattiselite: GPS mittaus	
Peruskartta: L3134G	
Kuvaus: Todennäköinen veneen hylky, joka näkyi vierestä ajettaessa vielä selkeämmin kuin viistokaikukuvasssa. Hylky makaa rannan ja kalliosaaren välissä, kallion juurella. Se on kooltaan 4,8 x 1,7 m ja todennäköisesti puuta. Vaikuttaa melko modernilta soutuveneeltä.	

Kuva 10. Viistokaikukuva kohteesta 8. Kohde on veneen hylky. Hylky näkyi vierestä ajettaessa vielä selkeämmin kuin tässä viistokaikukuvassa.

7.6. Storströmmen

Storströmmenin halki ajettiin kolme pitkää luotauslinjaa ja Korppoon päässä rannanmyötäisesti yksi linja (kartta 13). Yksi pitkä ajo sekä lyhyt rannanmyötäinen ajo luodattiin 100 x 100 metrin kaistalla, 680 kHz taajuudella. Kaksi jälkimmäistä pitkää ajoa luodattiin 200 x 200 metrin kaistalla, 340 kHz taajuudella. Ajoja ajettiin useampi, jotta aineistosta saatiin peittävä, koska Storströmmen on syvimmästä kohdasta noin 55 metriä syvä.

Kartta 13. Mosaiikkikartta Storströmmenin luotauksesta. Keltaisella merkitty linja on suunniteltu kaapelilinjaus. Karttapohja: Maanmittauslaitos peruskartta.

Storströmmenin Nauvon päässä ranta on kallioinen ja kivikkoinen. Kaista voitiin helposti luodata rantaan saakka. Rannassa kasvaa lehtimetsää. Näkyväisyys vedessä on paljon parempi kuin muilla luotausalueilla. Korppoon päässä ranta on myös kivikkoinen, mutta luotauksia ei pystytty ulottamaan rantaan saakka, koska

rannassa makaa vanha hiekkaproomu. Pohja on syvänteessä hyvin pehmeää, rannoilla pohja on virtauksen kuluttama ja paljas. Luotauksissa ei havaittu mitään kulttuuriperintöön viittaavaa.

8. Tulosten tulkinta ja jatkotoimenpiteet

Saariston tutkimusalueet ovat meriarkeologisesta näkökulmasta mielenkiintoisia pitkän asutushistoriansa ja merellisen kulttuurinsa vuoksi. Tämän tutkimuksen alueet sijoittuvat Paraisten, Nauvon ja Korppoon saariston alueelle, missä vedenalaisten muinaisjäännösten löytyminen on hyvin todennäköistä.

Arkeologisen inventoinnin tarkoituksena oli löytää muinaisjäännösten kannalta turvallinen reitti kaapelilinjaukselle. Kenttätyön yhteydessä viistokaikuluodattiin niin laaja alue, että mahdolliset muinaisjäännöskohteet voidaan kiertää turvallisen matkan päästä.

Tutkimuksessa havaittiin kaapelilinjalla tai sen välittömässä läheisyydessä muutamia mielenkiintoisia anomalioita, jotka voivat olla muinaisjäännösinä suojeltavia kohteita. Anomalioita on yhteensä kahdeksan kappaletta, joista erityisesti kohteet 1, 3, 4, 5 ja 8 ovat sellaisia, joita ehdotetaan väistettäväksi kaapelin laskun yhteydessä. Mikään kahdeksasta kohteesta ei kuitenkaan ole niin laaja, ettei kaapelin sijaintia suunniteltaessa sitä voitaisi kiertää turvallisesti yli 20 metrin päästä. Uuden kaapelilinjauksen ehdotukset on annettu viistokaikuluotauksen mosaiikkikartoissa keltaisella värillä. Väistettävien kohteiden tai alueiden koordinaatit on annettu kohdekorteissa. Lisätarkennuksia kohteiden sijaintiin annetaan tarvittaessa.

Tutkimus suoritettiin viistokaikuluotaamalla niin, ettei katvealueita jäänyt. Ruovikoituneet ranta-alueet ovat haasteellisia tutkittavia ja vaikka niitä tutkittaisiin jalkaisin sondaamalla, eivät tulokset kuitenkaan ole täysin kattavia. Näin ollen, jos kaapelin laskun yhteydessä ranta-alueita tulee ruopattavaksi Haradsholmenin, Korsnäsin, Risis vikenin tai Storströmmenin Korppoon pään rantautumisissa on otettava huomioon, että sedimentin sisältä voi paljastua muinaisjäännösinä suojeltavia hylkyjä tai rakenteita. Niistä on viipymättä ilmoitettava Museoviraston Kulttuuriympäristönsuojelu –osastoon.

Museoviraston kulttuuriympäristönsuojelu –osasto arvioi jatkotutkimustarvetta ja esitetyn turvallisen reitin sijaintia ja antaa lausunnon mahdollisista jatkotoimenpiteistä.

Lähteet

Painetut lähteet

- Fagerlund et al. 1992 Rainer Fagerlund, Sigrid Nikula, Thor Granström, Aino Naert ja Dido Björkblad, *Nagu Sockens historia I*. Turku 1992.
- Suistoranta 1985 Kari Suistoranta, *Paraisten historia*. Paraisten kaupunki 1985.
- Tuovinen 2000 Tapani Tuovinen, *Ulkosaariston arkeologiaa, Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueen inventointi 1994-1997*. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, Sarja A No 122. Vantaa 2000.

Painamattomat lähteet

- Pukkila 2012 Jouko Pukkila, *Stortervolandet ja Lilltervo, Arkeologinen inventointi kaava-alueella*, Turun Museokeskus 2012.
- Rostedt 2014 Tapani Rostedt, *Parainen – Vikom – Korppoo voimajohtolinjauksen arkeologinen inventointi*. Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu 2014.

Elektroniset lähteet

Arkistolaitoksen verkkosivut ja astia-palvelu:

<https://astia.narc.fi/astiaUi/>. Sivustolla vierailtu 23.4.2015.

Museoviraston hankerekisteri ja muinaisjäännösrekisteri:

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>.

Sivustolla vierailtu 24.4.2015.

Museoviraston verkkosivut, RKY-alueet:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=5188. Sivustolla vierailtu 24.4.2015.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1792. Sivustolla vierailtu 24.4.2015.

www.hylyt.net. Sivustolla vierailtu 24.4.2015.

<http://www.korpo.net/Kirkko.html>. Sivustolla vierailtu 24.4.2015.

www.vanhakartta.fi, Sivustolla vierailtu 24.4.2015.

Liite 1. Karttaliite kohteen 3 rajaamisesta